

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЯТОРНОГО ВПЛИВУ НА СТРУКТУРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

У статті визначено особливості державного регулювання структури економіки регіону, сформульовано складові механізми державного регулювання структурної трансформації економіки регіону з виділенням методів, форм та інструментів державного регуляторного впливу.

В статье определены особенности государственной регуляции структуры экономики региона, сформулированы составляющие механизма государственной регуляции структурной трансформации экономики региона с выделением методов, форм и инструментов государственного регуляторного влияния.

The features of government control of structure of economy of region are certain in the article, the constituents of mechanism of government control of structural transformation of economy of region are formulated with the selection of methods, forms and instruments of state regulator influence.

Ключові слова: державне регулювання, механізм державного регулювання, економіка регіону, структура економіки регіону.

Серед науковців точиться дискусія про необхідний рівень впливу держави на економіку. Представники неоліберального напрямку доводять, що економіка є саморегульованою (за допомогою «невидимої руки» конкуренції), а тому втручання держави в економічний розвиток країни має бути мінімальним. Послідовники вчення Д.Кейнса стверджують, що тільки за умови активного державного втручання в економіку, можливим є досягнення стабільного економічного зростання. Події останнього часу (фінансова економічна криза, рецесія світової економіки) схиляють терези на користь представників активного державного втручання в економічний розвиток країни. Навіть такі прихильники саморегулювання економіки, як экс-глава Федеральної Резервної Системи Ален Грінспен, що був керівником центрального банку США багато років, і завдяки поглядам якого регулювання банківської системи США було сильно лібералізовано, визнав хибність своїх поглядів і підтвердив необхідність державного регулювання як банківської сфери, так і всієї економіки. Тому проблеми державного регулювання як національної економіки, так і економіки регіону є надзвичайно актуальними.

Вплив основних форм державного регулювання економіки на кількісні та якісні характеристики відтворювальних пропорцій всебічно досліджували такі економісти, як С.Брю, А.Лаффер, К.Макконнелл, Ф.Модільяні, А.Пігу, В.Петті, Дж.Стігліц, С.Фішер, М.Фрідмен, Дж.Хансен, Л.Харрис та багато інших. Серед вітчизняних і російських учених, які досліджували механізми державного впливу на динаміку структурних зрушень, виділяються праці А.Гальчинського, В.Гейця, С.Дзюбика, О.Дзюблюка, С.Корабліна, І.Лукінова, С.Льовочкіна, І.Лютого, І.Михасюка, С.Моїсєєва, В.Опаріна, О.Осауленко та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності державного регулювання структури економіки регіону та визначенні основних елементів механізму державного регуляторного впливу на структуру економіки регіону.

Державне регулювання структури економіки регіону – це цілеспрямований та комплексний вплив держави на окремі складові структури економіки регіону з метою забезпечення сталого розвитку окремих територіальних утворень з врахуванням особливостей і спрямованості розвитку національної та світової економіки.

З точки зору М.Долішнього, «найважливішим завданням регулювання регіонального розвитку є пошук співвідношення між обсягом та інструментарієм державного впливу та збереженням ринкових свобод» [1, с.11].

Вплив держави на структуру економіки регіону відображає структурний ефект. Якщо в результаті державного регулювання структури економіки регіону спостерігається зростання валового регіонального продукту, то структурний ефект є позитивним. Якщо ж спостерігається падіння валового регіонального продукту або він залишається на попередньому рівні, то структурний ефект є негативним.

Під механізмом державного регулювання структури економіки регіону трактують комплекс заходів, методів та норм, які спрямовані на оптимізацію структури економіки регіону, на підвищення її ефективності та забезпечення більш високого якісного рівня соціально-економічного розвитку регіону.

Залежно від особливостей та меж державного втручання в розвиток економіки регіону розрізняють два різновиди механізму державного регулювання структури економіки регіону:

• пасивний – полягає у створенні державою лише необхідної нормативно-правової бази для впорядкування економічної діяльності, а сама економічна діяльність регулюється механізмами ринкової саморегуляції;

• активний – полягає у застосуванні адміністративних та економічних важелів впливу, а держава стає безпосереднім учасником процесу регулювання економіки регіону.

До основних складових активного різновиду механізму державного регулювання структури економіки регіону можна віднести стратегічні та поточні цілі, характеристики та об'єкти, методи, інструменти та форми державного регуляторного впливу (рис. 1).

Стратегічна мета державного регулювання структури економіки регіону полягає у створенні необхідних умов для його ефективного розвитку в довгостроковій перспективі в рамках загальнонаціональної економічної стратегії, забезпечення самодостатності виробничих структур регіону та інтеграції передових підприємств у світову економічну систему.

На думку І.Р.Михасюка, «стратегічна мета ... – гарантувати стабільність розвитку на базі створення вискоєфективної соціально-орієнтованої економіки всіх регіонів, яка забезпечить високий рівень життя населення, мотивацію до трудової та підприємницької діяльності, умови рівноправного партнерства у світовому економічному співтоваристві» [2, с.495].

Рис. 1. Складові механізму державного регулювання структурної трансформації економіки регіону

Важливим є пріоритетність визначення поточних цілей державного регуляторного впливу, оскільки досить часто засоби їх досягнення є суперечливими. Чітко визначена мета тісно пов'язана з необхідністю використання тих або інших інструментів державного регулювання та конкретними об'єктами.

Об'єктами державного регулювання структури економіки регіону є галузева та територіальна структура, рівень зайнятості, екологічна ситуація та стан

навколишнього середовища, соціальні та трудові відносини, інституційне середовище на рівні регіону, а також різноманітні економічні проблеми розвитку економічного регіону. На думку Н.В.Гончаренко, «об'єктом державної підтримки ... мають бути не місцеві органи влади, а підприємства та населення, що знаходиться на даній території. Така підтримка має спрямовуватись на пом'якшення негативних соціальних процесів і прискорення структурної перебудови економіки регіону» [3, с.10].

Методи державного регулювання структури економіки регіону можна поділити на три групи: правові; адміністративні; економічні.

До головних інструментів державного регулювання економіки регіону можна віднести: бюджетні важелі; податкові важелі; індикативне планування; інфраструктурне забезпечення регіону; застосування різноманітних преференцій; розміщення державних замовлень; використання програмно-цільових методів для сталого, науково-обґрунтованого розвитку регіону; застосування кредитних важелів для стимулювання розвитку регіону; використання місцевих природних ресурсів; демографічне регулювання; регулювання зайнятості в регіоні; територіальне районування тощо.

Основними формами регуляторного впливу, за допомогою яких держава спроможна ефективно впливати на структуру економіки регіону, є: програмування та планування розвитку економіки регіону; бюджетно-податкове регулювання; кредитне регулювання; соціальне регулювання; регулювання екологічного середовища; регулювання основних територіальних пропорцій; інвестиційне регулювання.

Поєднання різних форм, методів та інструментів державного регулювання розвитку економік регіонів можна прослідкувати при дослідженні підходів щодо регулювання регіонального розвитку в різних країнах.

Список використаних джерел:

1. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ ст. / М.І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 512 с.
2. Михасюк І.Р. Державне регулювання економіки / І.Р. Михасюк, А.Ф. Мельник, М.І. Крупка, З.М. Залого. – Львів: Українські технології, 1999. – 639 с.
3. Гончаренко М.В. Бюджетне регулювання розвитку депресивних регіонів / М.В. Гончаренко // Науковий вісник ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Серія: «Економічні науки». – 2006. – №3.
4. Некрасов Н.Н. Региональная экономика: теория, проблемы, методы / Н.Н. Некрасов. – М.: Экономика, 1978. – 344 с.
5. Маниліч М.І. Трансформація регіонального економічного механізму / М.І. Маниліч. – Чернівці: Книги ХХІ, 2004. – 164 с.
6. Пепа Т.В. Гармонізація трансформації територіальної структури регіональних систем і складових економічного простору України / Т.В. Пепа, Л.Г. Чернюк // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – 2007. - №21. – С. 7-10.